

На одній з верхніх приток річки Конго жила стародавня й аристократична родина бегемотів, яка хизувалася родоводом, що сягав далі часів Всесвітнього потопу, далі появи людини — далеко в глибину віків, коли світ ще був новий.

Вони завжди жили на берегах тієї самої річки, тому кожен її вигин, кожна бистрина, кожна яма й мілина, кожен камінь і пень, кожна калюжа при березі бу ли їм знайомі, мов рідні матері. Думаю, вони ще й досі там живуть.

Недавно у вождиці цього бегемотського племені народилося дитя, яке назвали Кео, бо воно було товстеньке й кругле. Щоб вас не ввело це в оману, я скажу, що бегемотською мовою слово "Кео", правильно перекладене, означає "гладке й ледаче", а не "товстеньке й кругле". Однак ніхто не звернув увагу вождиці на помилку, бо ікла в неї були надзвичайно довгі й гострі, і вона вважала, що Кео — найкраще дитя на світі.

Як на бегемота, Кео справді був нівроку. Він качався й грався в м'якому болоті на річкових берегах, і перевальцем ходив на суходіл пощипати листя дикої капусти, що там росла, і взагалі зранку до вечора був веселий та всім задоволений. Веселішого за нього бегемотика в стародавній родині ще не бувало. Його червоні очиці завжди сяяли радістю, при всякій нагоді він сміявся своїм радісним сміхом, а часто сміявся й без нагоди.

Тому чорношкірі люди, які жили там поряд, називали його "Іппі", тобто "Веселун", хоч і не сміли підходити до нього близько через його несамовиту матір та його так само несамовитих дядьків, тіток, двоюрідних братів і сестер, які населяли берег річки.

І хоч ці чорношкірі люди, що жили в невеличких селах, розкиданих поміж дерев, не сміли відкрито нападати на шляхетну родину бегемотів,

та вони на диво полюбляли бегемотяче м'ясо, якщо могли його запопасти. Для бегемотів це не була таємниця. А ще, коли чорношкірим вдавалося вловити цих тварин живцем, вони каталися на них у джунглях, наче на конях, роблячи з них рабів.

Отож, маючи все це на увазі, плем'я бегемотів, хоч би де внюхало масний запах чорних людей, завжди люто на них нападало і, якщо когось наздоганяло, то шматувало гострими іклами чи втоптувало в землю здоровецькими ногами.

Це була безперервна війна між бегемотами та чорними людьми.

Ґуї жив у маленькому сільці чорношкірих. Він був сином вождевого брата й онуком сільського чаклуна, літнього вже чоловіка, якого називали "безкосте чудо", бо він міг скрутитися кільцями, мов змії, і не мав кісток, які б перешкоджали йому згинати тіло в будь-яке положення. Через те він ходив, хитаючись, проте чорні люди дуже його шанували.

Хатину Ґуї мав зліплену з гілля та глини, а одяг його складався з трав'яного килимка, обгорнутого навколо стегон. Однак те, що він був родич вождя та чаклуна, надавало йому певної гідності, а ще він дуже полюбляв подумати на самоті. І, мабуть, цілком природно, що думи його частенько зверталися до ворогів — бегемотів, і до того, що треба їх якось переловити.

Нарешті Ґуї придумав як і почав копати велику яму в землі, якраз посередині між двома крутими вигинами річки. Коли яму було закінчено, він накрив її дрібними галузками й присипав землею, розрівнявши поверхню так майстерно, що ніхто б і не запідозрив, що там велика яма. Після цього Ґуї стиха засміявся сам до себе та й пішов додому вечеряти.

Того вечора вождиця сказала Кео, чудовому, як на його вік, дитяті:

— А збігай-но за вигин річки й попроси дядька Ніккі, хай прийде. Я знайшла незнайому рослину і хочу, щоб він сказав, чи вона їстівна.

Веселун радісно засміявся й рвонув виконувати доручення, бо відчув свою важливість — як той хлопчик, котрого вперше в житті послали в бакалійну крамницю на розі купити дріжджів.

— Ух-ух-ух-ух! Ух-ух-ух-ух! — отак він сміявся, і якщо ви думаєте, що бегемоти так не сміються, то прислухайтеся й переконаєтеся, що я кажу правду.

Він виліз з багнюки, в якій валявся, і потупав крізь кущі. Останнє, що почула його мати, лежачи до половини у воді, а до половини на березі, було його музикальне "ух-ух-ух-ух", що стихало вдалині.

У Кео був такий веселий настрій, що він не дивився, куди ступав, отож неабияк здивувався, коли посеред сміху земля під ним розійшлася — і він упав на дно глибокої ями, викопаної Ґуї. Він не покалічився, але, падаючи, боляче вдарився носом. Тому перестав сміятися й почав думати, як вилізти з ями. Кео виявив, що стіни її вищі, ніж його голова, і що він у полоні.

Він трохи посміявся зі свого лиха, сміх його заспокоїв і схилив до сну, та так, що він про-хропів цілу ніч до самого ранку.

Уранці Ґуї зазирнув з-за краю в яму й вигукнув:

— Ти ба, це ж Іппі — Веселун!

Кео впізнав запах чорного чоловіка й спробував задерти голову, щоб його вкусити. Побачивши це, Ґуї промовив бегемотською мовою, якої навчився від діда-чаклуна:

— Заспокойся, малий. Ти мій полонений.

— Зараз, тільки ногу тобі відкушу, якщо дістану, — відказав Кео й засміявся зі свого жарту. — Ух-ух-ух-ух!

Проте Ґуї, розсудливий чорний чоловік, пішов геть, не вступаючи в балачки, і не повертався аж до наступного ранку. Коли він знову нахилився над ямою Кео, той так охляв з голоду, що вже й сміятися не міг.

— Здаєшся? — спитав Ґуї, — чи й досі хочеш битися?

— Що буде, якщо я здамся? — поцікавився Кео.

Чорний чоловік розгублено почухав кучеряву потилицю.

— Важко сказати, Іппі. Для роботи ти ще молодий, а якщо я вб'ю тебе на м'ясо, то втрачу твої ікла, бо вони ще не вирости. Чого, о, Веселуне, ти впав у мою яму? Я хотів уловити твою матір чи когось із дядьків.

— Ух-ух-ух-ух! — засміявся Кео. — Доведеться мене відпустити, чорний чоловіче, якщо користі з мене ніякої!

— Не відпущу, — проголосив Ґуї, — хіба що, — додав він, подумавши, — ми з тобою домовимось.

— Розкажи, про що домовлятися, чорний, бо я голодний, — сказав Кео.

— Я тебе відпущу, якщо ти поклянешся іклами рідного діда, що повернешся сюди через рік і день і знову станеш моїм полоненим.

Юний бегемот задумався, бо знав, що це дуже урочисто — клястися дідовими іклами. Та голод мучив страшенно, а рік і день, здавалося, такий довгий час, що він сказав, ще раз безтурботно засміявшись:

— Ну добре. Якщо ти мене зараз відпустиш, я клянуся дідовими іклами повернутись до тебе через рік і день і стати твоїм полоненим.

Ґуї був вельми задоволений, бо знав, що через рік і день Кео буде майже геть дорослий. Тому він почав розкопувати один край ями й закидати її землею, доки не зробив схил, по якому бегемот міг би вилізти.

Кео так зрадів, коли знов опинився на поверхні землі, що весело й голосно зареготав, а тоді сказав:

— До побачення, Ґуї. Побачиш мене знову через рік і день.

І перевальцем потрюхикав до річки, щоб побачити матір і поснідати, а Ґуї повернувся в село.

У наступні місяці чорний чоловік, коли лежав у хатині чи полював у лісі, чув, як оддале-ку сміється бегемот: "Ух-ух-ух-ух". Та Ґуї тільки всміхався про себе й думав: "Рік і день проминуть швидко!"

Коли Кео повернувся до матері живий-здоровий, усі члени племені переповнилися радістю, бо Веселун був загальним улюбленцем. Та коли він сказав їм, що через рік і день мусить знову стати рабом чорного чоловіка, вони почали плакати й ридати, і їхніх сліз було так багато, що річка піднялась на кілька дюймів.

Звісно, Кео тільки сміявся з їхнього горя, проте було скликано загальні збори племені, щоб серйозно обговорити цю справу.

— Він поклявся дідовими іклами, — сказав дядько Ніккі, — і повинен дотримати слова. Та наш обов'язок — урятувати його від смерті чи від життя в рабстві.

З цим усі погодились, але ніхто не міг придумати, як урятувати Кео від лихої долі. Місяці минали, і всі родичі-бегемоти ходили сумні й похмурі — окрім самого Веселуна.

Зрештою у Кео лишився всього тиждень свободи і його мати-вождиця стала така нервова й так переживала, що було скликано ще одні збори племені. До цього часу сміхотливий бегемот виріс і став просто велетенський — майже п'ятнадцять футів завдовжки і шість заввишки, — а його ікла стали біліші й міцніші, ніж у слона.

— Якщо ми нічого не зробимо, щоб урятувати моє дитя, — сказала мати, — я вму з горя.

Тоді деякі з родичів почали пропонувати всякі дурниці, та врешті-решт дядько Неп, мудрий і здоровецький бегемот, сказав:

— Треба нам іти до Глінкомока й просити в нього допомоги.

І всі замовкли, бо треба було великої відваги, щоб стати перед могутнім Глінкомоком. Але материнська любов зрівняється з яким хочеш героїзмом.

— Я сама до нього піду, якщо дядько Неп мене проведе, — швидко сказала вона.

Дядько Неп задумливо поколотив передньою ногою м'яке болото й ліниво похитав з боку на бік коротким хвостом.

— Ми завжди слухалися Глінкомока й виявляли йому велику повагу, — сказав він. — Через те я не боюся перед ним стати. Я піду з тобою.

Усі інші схвально запирхали, дуже раді, що їх самих не покликали йти.

Отож вождиця та дядько Неп разом з Кео, що плив поміж ними, вирушили в дорогу. Вони пливли вгору по річці цілий день, і ще один, і під вечір припливли до високої й стрімкої, мов стіна, скелі, під якою була печера, де мешкав могутній Глінкомок.

Це страхітливе створіння було трохи звіром, трохи людиною, трохи птахом і трохи рибою. Жило воно тут од початків світу й завдяки мудрості років стало трохи чаклуном, трохи чарівником, трохи магом і трохи ворожбитом. Люди його не знали, а от древні звірі знали й боялися.

Троє бегемотів затрималися перед печерою, з передніми ногами на березі й тілом у воді, й хором вигукнули привітання Глінкомокові. Одразу ж по тому вхід у печеру потемнішав і створіння висковзнуло до них у цілковитій тиші.

Бегемоти боялись на нього глянути й поховали голови між ноги.

— Ми прийшли, о, Глінкомоче, благати твого милосердя й дружньої допомоги, — почав дядько Неп і розповів про полон Кео, і як той пообіцяв повернутися до чорного чоловіка.

— Він мусить дотримати обіцянки, — сказало створіння голосом, схожим на зітхання.

Мати-бегемотиха голосно застогнала.

— Але я його підготую, і він подолає чорного чоловіка й поверне собі свободу, — продовжив Глінкомок.

Кео засміявся.

— Підніми праву лапу, — наказав Глінкомок. Кео підкорився, і створіння торкнулось його ноги довгим волохатим язиком. Потім подержало чотири кістляві руки над схиленою головою Кео й пробурмотіло якісь слова мовою, невідомою ні людині, ні звірові, ні птахіві, ні рибі. По тому знов промовило бегемот-ською:

— Твоя шкура тепер стала така тверда, що людина її не ушкодить. Сила твоя більша, ніж у десяти слонів. Ноги такі швидкі, що ти легко переганятимеш вітер. Розум гостріший за тернові колючки. Хай людина тебе боїться, а ти навіки вижени страх з грудей, бо з усього твого роду ти — наймогутніший!

Потім жахливий Глінкомок нахилився й Кео відчув його палючий вогненний подих, коли він шепотів йому на вухо дальші вказівки. У наступну мить Глінкомок ковзнув назад у свою печеру і навздогін йому полетіли голосні подяки трьох бегемотів, які сповзли у воду й негайно вирушили додому.

Материне серце було сповнене радості. Дядько Неп зрідка здригався, коли згадував Глінкомоків вигляд; а Кео веселився, як тільки міг, і, не вдовольняючись плаванням зі сповненими гідності старшими, пірнав попід ними, обпливав навколо них колами й щасливо сміявся на кожнісінькому дюймі дороги додому.

Плем'я дуже раділо й славало могутнього Глінкомока за те, що допоміг синові вождиці. А коли настав день, щоб Веселун ішов здаватися чорному чоловікові, усі поцілували його на прощання без найменшого страху за його безпеку.

Кео подався в джунглі в доброму гуморі, і всі чули його "ух-ух-ух-ух!" ще довго по тому, як він зник з очей.

Гуї лічив дні й знав, коли очікувати Кео. Проте він був приголомшений, який велетенський виріс його полоняник, і похвалив

себе за мудру угоду, котру уклав рік тому. Кео був такий гладкий, що Ґуї сповнився рішучості його з'їсти — так, усього він не подужає, але недоїдену тушу продасть односельцям.

Тож він узяв ножа й спробував його встромити в бегемота, проте шкура була така цупка, що ніж її не проткнув. Ґуї спробував інших знарядь, проте й вони не завдали Кео ані найменшої подряпини.

Тепер Веселун засміявся своїм найрадіснішим сміхом, аж навколишні ліси обізвалися луною: "Ух-ух-ух-ух". І Ґуї вирішив не вбивати бегемота, оскільки це неможливо, а використовувати його як тяглову тварину. Він виліз Кео на спину і наказав йому йти. Кео жваво потрюхикав по селу, і його малі очиці весело сяяли.

Іншим чорношкірим дуже сподобався сусідів полоняник, і вони почали просити дозволу покататися на Веселуновій спині. І Ґуї дозволив

— взамін за браслети, ракушкове намисто й маленькі золоті прикраси, доки не назбирав цілу купу брязкалець. Тоді десяток чорних людей вилізло Кео на спину і найближчий до носа крикнув:

— Біжи, болотяний собако! Біжи!

І Кео побіг. Він ступав м'яко, мов вітер, і мчав од села, лісом, прямо на берег річки. Чорношкірі вили зі страху, Веселун ревів зі сміху

— і мчав їх далі, далі й далі!

А тоді перед ними, на тому березі річки, з'явився чорний вхід Ґлінкомокової печери. Кео кинувся у воду, пірнув на дно, кинувши чорних людей боротися з течією і впливати самих. Та Ґлінкомок почув регіт Кео й знав, що робити. Коли Веселун вплив на поверхню й видмухав воду з горлянки, жодного чорношкірого не було видно.

Кео повернувся в село один, і Ґуї здивовано його спитав:

— Де мої брати?

— Не знаю, — відповів Кео. — Я завіз їх далеко, й вони лишились там, де я їх покинув.

Ґуї розпитував би ще, однак нова юрба чорношкірих нетерпляче чекала катання на спині сміхотливого бегемота. Вони заплатили ціну й повилазили на свої місця, після чого передній сказав:

— Біжи, болотяна нечупаро! Біжи!

І Кео побіг так само, як перед цим, одвіз їх до входу в Ґлінкомокову печеру й повернувся один.

Але тепер Ґуї стривожився долею земляків, бо лишився єдиним чорним чоловіком у селі. Тож він виліз на бегемота й крикнув:

— Біжи, болотяний кнуряко! Біжи!

Кео засміявся своїм веселим "ух-ух-ух-ух!" і помчав зі швидкістю вітру. Але тепер він біг прямо на берег, де жило його рідне плем'я, і, як добіг, забрів у річку, пірнув на дно й лишив Ґуї плавати на бистрині.

Чорний чоловік почав пливти до правого берега, але побачив, що там дядько Неп і половина племені чекають, щоб утоптати його в намул. Тому він повернув до лівого берега, а там стояла вождиця-мати та дядько Ніккі, червоноокий і злий — обоє тільки й чекали, щоб розтерзати його іклами.

Ґуї з жаху голосно заверещав і, помітивши Веселуна, що плавав неподалік, вигукнув:

— Рятуй мене, Кео! Врятуй, і відпущу тебе з рабства!

— Цього мало, — засміявся Кео.

— Я служитиму тобі все життя! — заверещав Ґуї, — робитиму все, що накажеш!

— А повернешся через рік і день, щоб стати моїм полоненим, якщо я дозволю тобі втекти?

— Повернись! Повернись! Повернись! — вигукнув Ґуї.

— Поклянись кістками свого діда, — наказав Кео, пам'ятаючи, що в чорношкірих людей немає іклів, щоб клястися.

І Ґуї поклявся кістками свого діда.

Тоді Кео підплив до чорношкірого і той знову виліз йому на спину. Так вони добралися до берега, де Кео сказав матері і всьому племені про угоду, яку уклав з Ґуї, — що той повернеться через рік і день і стане його рабом.

Через те чорному чоловікові дозволили піти з миром, а Веселун жив собі серед своїх і був щасливий.

Коли минув рік і день, Кео почав виглядати повернення Ґуї, однак той не прийшов — ні тоді, ні навіть пізніше.

Бо чорний чоловік зав'язав у вузлик свої браслети, ракушкове намисто та маленькі золоті прикраси і помандрував за багато миль в інший край, де про стародавнє й шляхетне плем'я бегемотів ніхто нічого не знав. Завдяки своєму багатству він став там великим вождем і всі люди йому кланялися.

Удень він був гордий та пишний. А от уночі він трусився й крутився на ліжку й не міг заснути. Совість його мучила.

Бо він поклявся кістками рідного діда, а в його діда не було кісток.